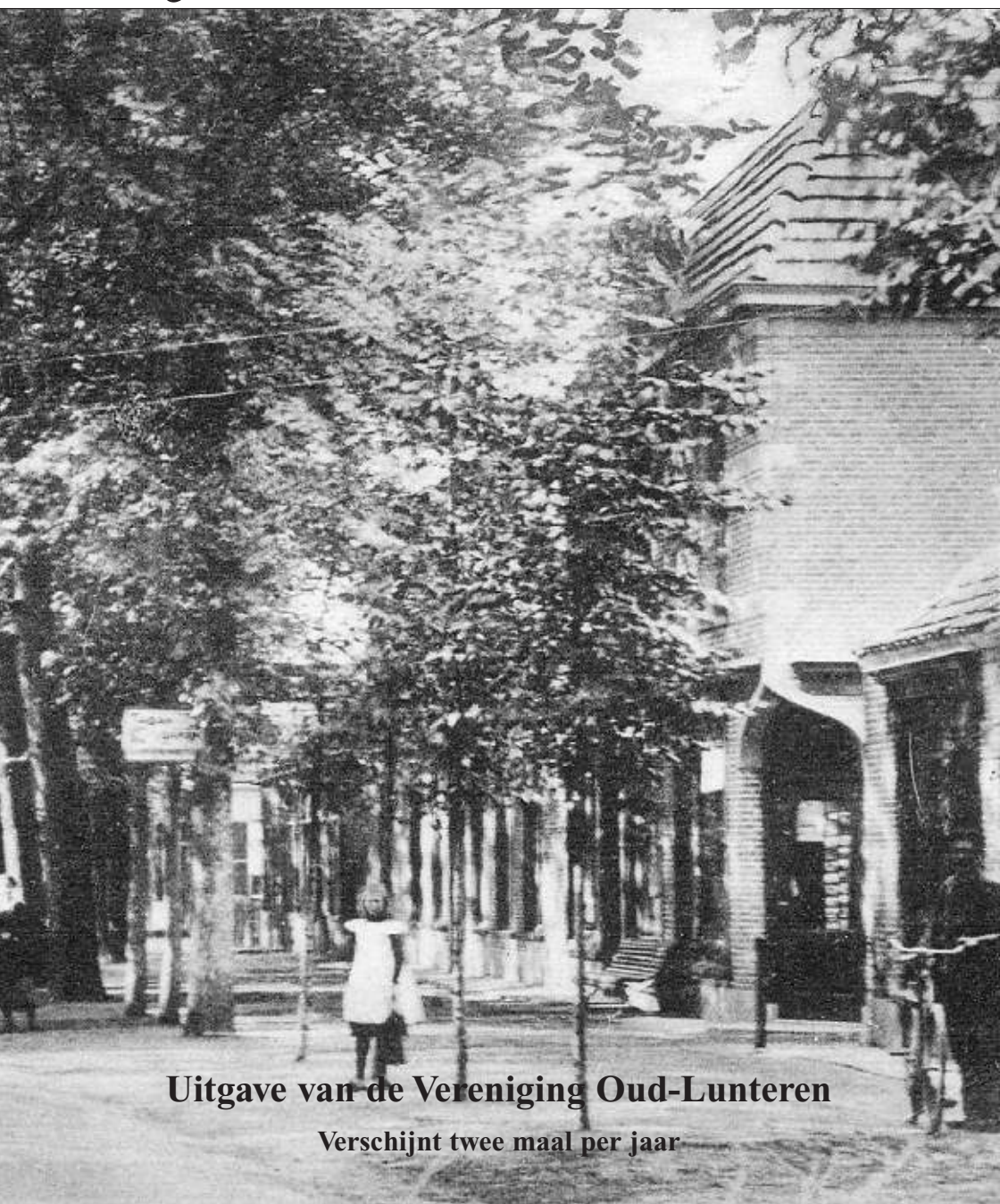
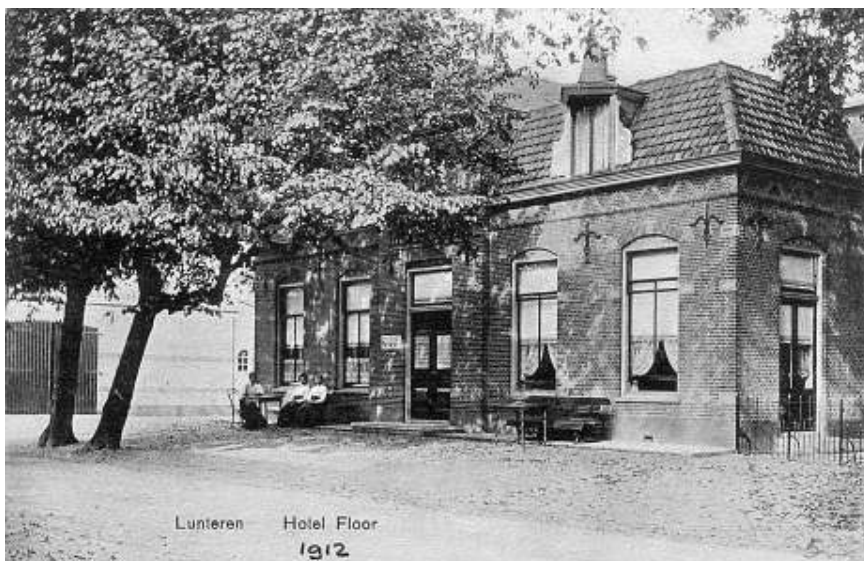

BIJ DE AMSE POMP

Uitgave van de Vereniging Oud-Lunteren

Verschiјnt twee maal per jaar

Hotel Floor

AL 200 JAAR

EEN BEGRIP

BRUILOFTEN

PARTIJEN

BIJ DE AMSE POMP

Uitgave van de
Vereniging Oud-Lunteren
Verschijnt twee maal per jaar.
ISSN: 1384-9131

Redactie: J. Langeveld
H. van den Brink
G. van Harn
Druk: Drukkerij AMV

Bestuur:

J. F. H. van Ravenswaaij (Voorzitter)

Van den Hamlaan 6 6741 DN Lunteren Tel. 0318-485561

Secretaris: vacature

C. F. den Boer (Penningmeester)

p.a. Dorpsstraat 55 6741 AB Lunteren Tel. 0318-486254

G. van Koesveld (Bestuurslid)

Stationsstraat 39 6741 DH Lunteren Tel. 0318-484497

Bestuurslid: vacature

L. E. Hazeleger (Bestuurslid)

Oude Arnhemseweg 63 6741 EG Lunteren Tel. 0318-483686

Ledenadministratie

p.a. Dorpsstraat 55 6741 AB Lunteren Tel. 0318-486254

Bankrekening IBAN: NL19RABO0337501416

Expositieruimte: Dorpsstraat 55, 6741 AB Lunteren, tel. 0318-486254

E-mailadres: museum@oudlunteren.nl

Financiële administratie: Spelt Financiële Adviseurs B.V., tel. 0318-693391

Website: www.oudlunteren.nl www.lunteren.com

Correspondentieadres:

Secretariaat Vereniging Oud-Lunteren, Dorpsstraat 55, 6741 AB Lunteren

Openingstijden Museum:

Het gehele jaar door op woensdag t/m zaterdag van 13.30 - 16.30 uur.

Van juni t/m september ook op dinsdag van 10.00 - 16.30 uur.

Bezoek op andere tijden in overleg.

Toegangsprijs: € 2,--

Leden van de Vereniging Oud-Lunteren en jongeren tot 18 jaar gratis toegang.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt d.m.v. druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de Vereniging Oud-Lunteren.

Een uitstekende Oud Lunterse Dag

Wij zijn trots u te kunnen melden dat het museum tijdens de Oud Lunterse dag, samen met het Bosbad, centraal stond bij de opening en de verdere uitwerking van het thema van die dag.

Het was fantastisch dat onze founding mother (grondlegger van het museum) Nel Denijs, samen met haar zus Tine Fluit, gekozen werden tot bovenste beste burgers van ons dorp. Voor Nel was dit wederom een mooie kroon op al haar werk voor Lunteren. Vorig jaar werd zij al koninklijk onderscheiden. Wat kan een mens nog meer wensen!

Gezusterlijk zaten zij in een historische uitdossing op het podium en ondergingen de loftuitingen.

Daarna was het een dag volop in de belangstelling staan en verwend worden door de mannen van de Oud Lunterse dag.

Het museum mocht mede door het thema die dag 846 bezoekers ontvangen waarvan er een groot deel enthousiast weer het museum verliet. Zo van: ‘dat dit allemaal te zien is achter jullie gevel’.

Alleen al de expositie ‘Ode aan de Tas’, samen met de schatten van de Goudsberg in de kelder, trokken meer dan 2000 bezoekers.

Vanaf deze plek wil ik de mannen van de Oud Lunterse Dag hartelijk dankzeggen voor hun inspanningen, het zijn en blijven uitstekende ambassadeurs voor de historie van Lunteren. Het is ieder jaar voor velen weer een genoegen om twee dagen door ‘historisch Lunteren’ te mogen lopen. Het toneelstuk draagt daarin een fantastisch steentje bij.

Het museum werkt nu aan de voorbereiding van een unieke expositie genaamd ‘Religie in Lunteren door de eeuwen heen’. Bijzonder is dat deze tot stand komt door samenwerking van 7 kerken in ons dorp.

Ter gelegenheid van de nieuwe expositie verschijnt er een boek van de hand van Wim van Leussen.

Hierin wordt de historie van geloof en religie en het belang daarvan voor Lunteren door de eeuwen heen beschreven, daarbij ook de vorming van het karakter van de Veluwnaar. Geloof en karakter kunnen niet los van elkaar gezien worden, hierin kan een historische benadering inzicht geven in het begrip daarvoor.

Het boek beschrijft in 10 hoofdstukken periodes die van belang waren voor de ontwikkeling en het ontstaan van geloofsgemeenschappen, met de kennis waarvan de huidige samenleving van Lunteren beter te begrijpen is. Wellicht heeft het verre verleden waarin de Veluwe beschreven wordt als “een wilt en bijster landt” invloed tot op heden.

Daarnaast omvat het boek twee bijzondere onderwerpen in relatie tot

“Religie in Lunteren”. Ten eerste het verblijf van de bekende theoloog dr. Oepke Noordmans, die in de periode van 1945-1956 hier woonde, Edeseweg 30, en waarin hij zijn belangrijkste werken schreef.

Ten tweede het belang van de “Lunterse Kring”, hierin wordt beschreven dat Lunteren vanaf het begin van de Tweede Wereldoorlog een ontmoetingsplaats was voor vanuit Amsterdam afkomstige predikanten, die met tal van illegale geschriften geprobeerd hebben het kerkelijk verzet tegen de Duitse overheersing te organiseren. Het boekje vormt een uniek document in de geschiedenis van Lunteren. Mocht u bereid zijn hier een bijdraag aan te willen leveren dan is dat zeer welkom op rek.nr. NL19RABO0337501416.

De nalatenschap van de heer Noordmans, het monumentale pand Edeseweg 30, is inmiddels verkocht aan Stewardship Real Estate B.V., gelieerd aan de Noaber Foundation.

Verder vindt u in deze ‘Bij de Amse Pomp’ weer interessante artikelen.

Jaap van Ravenswaaij,
voorzitter Vereniging Oud Lunteren

Geacht bestuur van de Oud Lunterse Dag,

Diep neem ik mijn hoed af voor de prestaties door jullie geleverd teneinde Lunteren, in een historische traditie, weer op de kaart te zetten.

Het was een groots feest!

De sfeer en aankleding worden door jullie allen altijd zeer goed getroffen en bewaakt. Het thema voor dit jaar, waar jullie overigens zelf een belangrijk voorbeeld van zijn, was op het lijf geschreven van onze vereniging. Ook uitstekend dat ons mooie bosbad zo centraal stond. Het volkstoneel was prima getroffen door onze eigen Jobje; heel goed van hem.

De dames hebben genoten van hun verkiezing tot bovenste beste burgers van Lunteren. Nel Denijs heeft enige tijd in het ziekenhuis gelegen en heeft waarschijnlijk een tia gehad. Zij is na een kort verblijf in Norschoten weer thuis en herstelt voorspoedig.

Het museum mocht die dag 846 bezoekers welkom heten, ook voor ons feest. Nogmaals chapeau voor jullie als medebewakers van ons aller erfgoed.

Vriendelijke groet namens allen die betrokken zijn bij ons werk,

Jaap van Ravenswaaij, voorzitter Ver. Oud Lunteren

Dwargarbeider Hendrik van der Mheen

In de Tweede Wereldoorlog werd een groot deel van de mannelijke bevolking van Duitsland ingezet in het leger. Dat had grote gevolgen voor het Duitse bedrijfsleven. Dat was voor een groot deel gericht op productie van zaken die voor het voeren van een oorlog nodig zijn, maar kreeg te maken met groot gebrek aan personeel. De oplossing werd gevonden in de “Arbeitseinsatz”. Dat betekende dat mannen uit door de Duitsers bezette gebieden verplicht werden voor de Duitsers te gaan werken. Dat kon in eigen land zijn, maar doorgaans betekende dat werken in Duitsland.

Ben Sijes van het Nederlands Instituut voor Oorlogsdocumentatie heeft daarover een studie gepubliceerd die bijna 750 pagina's omvat (“De Arbeitsinzet”, Den Haag, 1990). Marloes van Westrienen heeft, o.a. met Sijes als bron, daarover het boek “Dwargarbeiders” geschreven (Amsterdam, 2008).

Ook de gemeente Ede moest een contingent van deze dwargarbeiders leveren. Een van hen was Hendrik van der Mheen. Hij is vooral bekend omdat hij is bijgezet in het Mausoleum.

Hendrik (Henk) van der Mheen was een zoon van Hendrik van der Mheen en Jacoba van der Mheen-van Schothorst. Hij woonde op “Ruimzicht”, aan de Postweg in Lunteren. Ruimzicht was gebouwd als boerderij, en daar had zijn vader, zelf zoon van een smid, ook een smederij naast gebouwd.

Twee weken na zijn MULO-examen in juli 1942 heeft Henk het examen voor het Praktijkdiploma Boekhouden succesvol afgelegd. En hij is vervolgens als boekhouder in dienst getreden van de Coöperatieve Zuivelfabriek “Concordia” in Ede.

De Duitsers, die ook de “Arbeitseinsatz” uiterst gestructureerd hadden vormgegeven, probeerden via een aantal operaties, zoals “Holland-Aktion I” en “Stahl-und-Eisen-Aktion”, aan voldoende arbeidskrachten uit Nederland te komen. In eerste instantie werden werkgevers verplicht op te geven welke werknemers niet direct van belang waren voor de oorlogseconomie. Dat waren veelal jonge, ongehuwde mannen, werkzaam in de indirecte sfeer, op kantoor.

Ook “Concordia” moest een aandeel leveren, de twee jongste werknemers, Henk en zijn collega Andries Schut moesten afreizen naar Duitsland. Henk kwam terecht in Düsseldorf, bij de firma Rheinmetall, vanouds (en onder het Nazi-bewind volledig) gericht op produceren voor het leger.

Düsseldorf, in het Roergebied, werd door de geallieerde luchtmacht vaak,

en zwaar gebombardeerd. Ook Rheinmetall had daarvan te lijden, zo zeer dat op enig moment het complete bedrijf verhuisde naar het oosten, naar een locatie die tegenwoordig in Polen ligt.

Op de website van Rheinmetall is een foto te zien, die de door bombardementen aangerichte schade toont. (zie foto rechts)

Ben Sijes schrijft hierover: “...dat na het bombardement op Düsseldorf in de nacht van 11 op 12 juni niet minder dan 64 daar tewerkgestelde post-beamten tegelijk ‘ohne Erlaubnis’ naar huis terugkeerden.”

Het was een duidelijk zeer onveilige situatie. Geen wonder dat Henk, toen hij voor de tweede keer met verlof naar huis mocht (van 9 juli tot 14 augustus 1943), besloot niet terug te keren naar Duitsland.

Aan die beslissing kan ook hebben bijgedragen dat zijn oudste broer, Wim, al vroeg actief was in het verzet. Het verzet dat, op niet mis te verstane wijze, opriep niet mee te werken aan de “Arbeitseinsatz”.

De beslissing van Henk niet meer terug te gaan betekende dat hij moest onderduiken, want de Duitsers zouden zeker naar hem op zoek gaan.

En inderdaad, op een nacht werd “Ruimzicht” door de Duitsers overvalen. Ze waren op zoek naar Henk, maar een huiszoeking leverde niets op. Want Henk, die overdag regelmatig thuis was (de Duitsers kwamen vrijwel alleen 's nachts), sliep bij zijn oom Hendrik Folmer en zijn tante Gerritje Folmer-van Schothorst, in de hooiberg op Oud-Schothorst. Eigenlijk vlak bij huis, maar wel een stuk veiliger.

Bij Rheinmetall had Henk ook een Amsterdammer leerde kennen, die tegelijkertijd verlof kreeg, en die ook niet terug wilde. Zijn naam was

Der Urlaubsschein Nr. 1318921

Der/Die: Hendrik van der Mheen
 aus: Edo Holland
 geb. am: 12.7.24 (Geburtsort: Holland)
 ist vom: 29.7.1943 bis: 14.8.1943 nach: 500
 (Geldbetrag) beurlaubt.
 Grund des Urlaubs: Tarifarbeits
 (Arbeitsvertrag, Arbeitsvertrag, Arbeitsvertrag, Arbeitsvertrag, Arbeitsvertrag)
 Der Urlauber wird mit Rückfahrkarte bis 500 abgeführt.
 Der Urlauber ist über die für die Mitnahme von Geldmitteln in deutscher und der betreffenden ausländischen Währung geltenden Bestimmungen unterrichtet worden.
 Der Urlauber ist verpflichtet, nach Beendigung des Urlaubs die Arbeit in unserem Betrieb wieder aufzunehmen. Er ist in Deutschland bei der Betriebs Kasse - Arbeitsbuch in H. Borsig A.G. versichert.
Düsseldorf den 21.7. 1943 RHEINMETALL-BORIS
Arbeitsbuch in H. Borsig A.G. versichert.
Personalabteilung
 —————
 Bescheinigung*) der Krankenkasse
 — Bezirksknappschaft — in
 Die Beurlaubung der ... kranken — schwangeren — Versicherten nach 500
 wird zugestimmt
 —————
 den 195
 (Geldbetrag) (Höhe der Beurlaubung oder Beurlaubungsbetrag)
 Auf dem Schein darf nicht radiert oder verhaselt werden.
 *) Nur in Falle der Beurlaubung über 30 Tage oder schwangeren Arbeitskräfte ausgestellt.
 A 908 (G. 10) Reichsbankdruck 17005 43.3.37

Wim van Raad. Hij moest uiteraard ook onderduiken, en deed dat ook op Oud-Schothorst. Waarna de moeder van Wim ook uit Amsterdam vertrok, om onderdak te vinden bij de weduwe Van der Mheen, op Ruimzicht. Uit die “Duitse tijd” van Henk weten we het een en ander. Vooral omdat er correspondentie bewaard gebleven is tussen Henk en de jongelingsvereniging waar hij lid van was. Ab van der Mheen, een broer van Henk en Wim, bewaart een paar van de brieven die Wim uit Düsseldorf uit Duitsland naar Lunteren verzonden heeft. Onderstaand de tekst van zo’n brief, die Henk aan de leden van zijn “Jongelings Vereniging”, een vereniging van christelijke jonge mannen stuurde.

Düsseldorf, 7 januari

Vrienden

Eergisteren kreeg ik twee brieven in een postpakket, één van de secretaris en één van Zandsteeg. Het postpakket was in één dag over omdat het per expres per trein is verzonden. Ik vermoed, dat het roggebrood van de Vereniging is, omdat de brieven daar bij waren. En Zandsteeg schreef dat jullie besloten hadden om de beurt een roggebrood te zullen sturen.

Vrienden, ik kan jullie hiervoor niet genoeg bedanken. Deze vriendschap zal ik nooit kunnen vergelden. Dit alles overweldigt mij. Het is een weldaad, te weten dat er nog zulke vrienden zijn, die mij met de daad voort helpen. Ik dank God die mij zulke vrienden gaf.

Er gaat dus een lid de Vereniging verlaten, en wel J. v. Dronkelaar. Willen jullie hem erg hartelijk feliciteren met zijn (voorgenomen) huwelijk. Er blijven nu dus als ik goed geteld heb nog 20 leden over (waarbij ik mezelf ook nog reken). Dan is de Vereniging nog veel vooruitgegaan. Ik wens de Vereniging en ook ieder afzonderlijk nog veel heil en Gods zegen toe in het Nieuwe Jaar.

Ik zit nu in de conversatiezaal te schrijven Dit is tevens de cantine van de Italianen. Momenteel staan alle Italianen te luisteren naar het Weermachtbericht van Italië. Ze gaan daarbij altijd staan, ze schijnen er veel eerbied voor te hebben.

Het is nu weer een uur later. Ik heb in dien tussentijd eten (aardappelen) gekookt en gegeten. Als we zelf koken smaakt het altijd goed, in ieder geval veel en veel beter dan de “soep” die we ’s middags in de cantine krijgen. Vanmiddag ook weer. We hadden linzensoep. Ik heb de jongens een kwartje geboden als ze het helemaal op wilden eten, maar niemand

wou mijn portie hebben. En dan eet je toch nog wat, omdat men honger heeft, maar ik geloof dat de varkens het niet lusten. Onder die omstandigheden komt zo 'n roggebrood zo reusachtig van pas. Dan kunnen we 's avonds nog eens een extra boterham nemen en hoeft ik niet met een lege maag naar bed.

Vandaag heeft het hier weer gesneeuwd en vanavond regende het en vroor het, dus 't zal morgen wel glad op de weg zijn. Het vriest hier nu al bijna een week. Wat ben ik nu blij, in dit Lager te zijn en niet in het oude, want daar zou ik niet meer gezond vandaan gekomen zijn. Ik beklaag de Fransen die daar nog steeds zijn.

De Fransen worden niet veel meer als gevangene behandeld. Wij zijn wel in alles vrij, we hebben zelfs onze bonnen in handen, maar de Fransen worden verpleegd en die verpleging strekt niet tot eer der Duitsers.

Ik moet eindigen want ik moet naar bed, 't is bijna 10 uur. We moeten 's morgens om half zes op, iets voor half zeven gaan we dan weg en zijn dan ongeveer om zeven uur op kantoor. Iets te vroeg of te laat al naar gelang we aansluiting hebben met de tram.

Allen de hartelijke groeten en de vereniging voorspoed gewenst door jullie vriend en medelid

Henk

H.van der Mheen
Gemeinschaftsheim
Düsseldorf-Grafenheim
Deutschland

De foto op de voorgaande pagina toont Henk's Nederlands Hervormde Jongelings Vereniging op Gereformeerde grondslag "Soli Deo Gloria" uit het Nederwoud bij Lunteren. Henk komt niet op deze foto voor, wel zijn broer Jan, 3e van links.

Vorig jaar is de documentatieverzameling van de vereniging Oud Ede beschreven. Op een bijeenkomst van de vereniging werd dit met gepaste trots medegedeeld. Het is een zeer divers samengestelde collectie, waar heel veel informatie uit te halen valt. Maar daarvoor zou de nu nog rudimentaire opsomming van de stukken ook beschreven moeten worden, en bij voorkeur gedigitaliseerd. Dat is een grote klus, en is iets wat voor de vereniging Oud Ede te hoog gegrepen is. Al zou het prima te doen zijn, als het een beetje slim wordt aangepakt.

Op die bijeenkomst van Oud Ede werd gerefereerd aan de vele bijzondere stukken die in de verzameling aanwezig zijn. Als voorbeeld werd een oud paspoort getoond. En laat dat nou het paspoort van Henk van der Mheen zijn!

SIGNALEMENT — DESCRIPTION	
Plaats en datum van geboorte Lieu et date de naissance Place and date of birth	Lunteren 14 Juli 1904 (14.7.04)
Woonplaats Domicile Domicile	Lunteren
Gelaatsvorm Visage Face	aal
Kleur der oogen Couleur des yeux Colour of eyes	blauw
Kleur der haren Couleur des cheveux Colour of hair	blond
Bijzondere kentekenen Signes particuliers Special marks	—

5

Foto
Photo
Foto

Stempel!

Handteekening van den houder
Signature du titulaire — Signature of bearer

en van zijne echtgenoot
et de sa femme — and of his wife

Kinderen — enfants — children
Naam — leeftijd — geslacht
Nom — âge — sexe
Christian Name — age — sex

Bovenstaande foto en die op de volgende pagina tonen vier bladzijdes uit het paspoort.

Als familielid (van de koude kant) doe ik al langdurig onderzoek naar de

achtergronden van Henk en Wim van der Mheen. Zij zijn beiden omgekomen bij een poging, in januari 1945, via de Betuwe het reeds bevrijde zuiden van ons land te bereiken, en bijgezet in het Mausoleum op de Paasberg. Maar over de achtergronden van hun overlijden bestond veel onduide-

lijkheid. Inmiddels zijn veel vragen beantwoord, al blijven er ook zaken die mogelijk nooit opgehelderd zullen worden.

De genoemde documentatieverzameling is ondergebracht bij het gemeentearchief van Ede, en dat is een goede plek. Want ze wordt nu onder archiefcondities bewaard, en dat is een grote verbetering ten opzichte van de vroegere situatie, op een bovenkamertje in het Historisch Museum, dat (nog) gehuisvest is in het voormalige station Ede-Centrum.

Een verzoek aan het gemeentearchief om de familie Van der Mheen c.a. middels een scan een kopie van dit paspoort ter beschikking te stellen was weinig succesvol. Dat kon wel, maar daar moest dan het gebruikelijke (pittige) tarief voor betaald worden. Tot vorig jaar mochten er met een meegebrachte scanner en laptop door bezoekers zelf scans gemaakt worden, maar dat is tegenwoordig verboden. Gelukkig mag er nog wel gefotografeerd worden, daarvoor is zelfs een speciale belichtingstafel aangeschaft. En toen ik het paspoort opvroeg om het te fotograferen kwam tot mijn verrassing ook de verlofpas te voorschijn. Toch een beetje “geluk bij een ongeluk”.

Rest nog te vermelden dat heden ten dage de firma Rheinmetall ook in Ede gevestigd is. En dus (opnieuw) werknemers uit de gemeente Ede heeft. Onder totaal andere omstandigheden, gelukkig.

Jan Kijlstra
17-01-2015

Van een Lunterse badkamer

De schrijver A.M. de Jong (1888-1943) werd bekend door zijn boeken over het Brabantse jongetje Merijntje Gijzen. Als vervolg op deze bestsellers publiceerde hij de roman *Frank van Wezels roemruchte jaren* (1928). De hoofdfiguur Frank van Wezel stelt op een milde wijze de kadaverdiscipline en dienstklopperij in het Nederlandse leger tijdens de Eerste Wereldoorlog aan de kaak. Deze soldatenbelevissen zijn gebaseerd op De Jongs eigen ervaringen. In 1917 werd deze Amsterdamse schoolmeester namelijk gemobiliseerd vanwege de Eerste Wereldoorlog. Als 29-jarige met vrouw en kind werd hij aangewezen om in Hardewijk de officiersopleiding te doen. Een van de belevissen als vaandrig speelt zich af in Lunteren.

Ingekwartierd

Tijdens zijn vaandrigcursus in Harderwijk ondernam Frank van Wezel een vierdaagse mars van honderdvijfendertig kilometer die uitmondde in een vermoeiende gevechtsoefening van de Roden tegen de Blauwen op de Edese hei. Op een maandagavond in oktober van het jaar 1917 werden de jonge korporaals ingekwartierd in Lunteren.

Voor het eerst van hun leven waren ze ongenode gasten in een vreemd huis. Met een briefje meldden zij zich aan de verschillende adressen om voeding en onderdak. Het was toch wel een ietwat onwennige gewaarwording.

Frank van Wezel was met drie anderen ingekwartierd op een grote villa, die midden in een prachtig park lag. Z'n Zeeuwse kamergenoot was er bij, een boekhouder van een bank in Amsterdam en Feber. Ze werden door een tuinknecht naar een zij-ingang geleid en daar overgenomen door een stemmige ouwe juffrouw in 't zwart, die hen voorging naar een kleine kamer, waar de tafel al gedekt stond. In de hoek stond een wonderlijk ding, dat met een grauwe hoes overtrokken was en er raadselachtig uitzag. Zodra de juffrouw was weggegaan met de boodschap, dat het eten aanstonds kwam, lichtte Frank een hoekje van de hoes op en verrast keken ze mekaar aan: een badkuip.

Ze waren ondergebracht in een ongebruikte badkamer. Vreemd... het vertrekje was keurig en toch voelden ze zich ontstemd, pijnlijk aangedaan. In eens wisten ze zich, wat de soldaat in deze wonderlijk ondankbare wereld

altijd geweest is: paria's, ietwat verdachte, ietwat onfrisse individuen die je alleen ontvangt als het moet en dan opbergt op plaatsen, die er minder op aankomen en waar je ze het minste opmerkt. In heel die grote villa was geen plekje meer geschikt om hen aan tafel te brengen dan deze ongebruikte badkamer. Na een lange dag marcheren. Ze waren gemoedelijke jongens, maar toch voelden ze zich spijtig en geërgerd. Het is niet prettig, zo opeens gedemonstreerd te zien, hoe ver je gezonken bent beneden het peil, waarop je dacht voorgoed te staan in de samenleving.

'Zouen we ons nou maar niet moeten gedragen in overeenstemming met de manier waarop we ontvangen worden?' vroeg de Zeeuwse jurist nijdig. 'Ik ga met m'n handen eten', voorspelde Feber en liet een daverende vloek rollen.

'Integendeel', vond Frank. 'Altijd meneer blijven... wacht maar...'
Een norse huisknecht bracht onder toezicht van de stemmige juffrouw, die kennelijk een huishoudster was, het eten op tafel. Overvloedig en voortreffelijk. Maar servetten lagen er niet naast de borden. Demonstratief haalden ze een handdoek uit hun ransels en spreidden die netjes over hun knieën. De huishoudster keek beledigd. Met geweldige eetlust vielen de landstormers op het maal aan, zwijgend en verwoed.

Toen ging de deur open en een dame, stralend van neerbuigende vriendelijkheid kwam binnen, een face à main elegant voor de ogen, een arm om de schouders van een meisje van een jaar of twaalf, dat mee mocht om te zien hoe die soldaten smulden.

Beminnelijk groette de dame: 'Dag, mannen!... Smaakt het eten?'
Gelijktijdig stonden de vier landstormers overeind, militair, stram. Frank was het dichtst bij de deur en onder een invallende gedachte stelde hij met een strak gezicht voor: 'Mag ik u even de namen van uw gasten bekend maken, mevrouw?... Jonkheer Kotting thoe Middelburg, doctorandus in de rechten, Meester Van Welie, onderdirecteur van de Twentse Bank in Amsterdam, kapitein Feber, gezagvoerder bij de Nederland, Dr. Van Wezel.'

De hand met de face à main zakte langzaam naar de sneller op en neer-gaande boezem. De dame werd knalrood en daarop vreemd bleek. Haar mond, waar de beminnelijke glimlach nog niet geheel van verdwenen was, ging langzaam een eindje open en haar ogen sperden onnatuurlijk wijd. De vier korporaals keken haar ijzig kalm aan, met strakke, nietszeggende gezichten, wachtend op haar antwoord. Dat stamelend kwam: 'Maar...

eh... gaat u toch zitten heren... derangeeer... derangeeer u niet. Ik, eh... ik hoop van avond nog het genoeg te hebben. Goeden avond, heren...kom Minnie...' Mama en Minnie bliezen haastig de aftocht, uitgeleid door Frank van Wezel, die met een onberispelijke buiging de deur voor haar open hield. Toen hij zich omkeerde, keek hij in drie stomverbaasde gezichten. Enkele seconden later zaten ze alle vier weer rond de tafel, hielden zich aan de rand vast, voorovergebogen, met rood aanzwellende gezichten. Ze durfden niet hard op lachen, maar de tafel schudde onder de druk van hun ingehouden pret. En van het gastheerlijke gezin zagen ze niemand meer.

Toen ze tegen half tien na een paar levendige uren in het hotelletje, dat als hoofdkwartier fungeerde, naar huis kwamen, werden ze bij het hek opgewacht door de huisknecht, die met akelige eerbied zijn lesje op zei: 'Kompelemente van meneer en mevrouw en ofdatte de here nog even in 't selon wille komme theedrinke.' Frank van Wezel tikte hem beschermend op de schouder en antwoordde: *'Beste vriend, je zult ons moeten verontschuldigen. Zeg aan meneer en mevrouw, dat het ons allemachtig spijt, maar we zijn doodaf en we moeten morgen om zes uur weer uit de veren. Wil je zo goed zijn ons te wijzen, waar we slapen moeten?'* De beteuterde huisknecht gehoorzaamde. En ze kregen ieder een aparte, prachtige slaapkamer, zoals ze waarschijnlijk geen van vieren nog ooit gezien hadden. Stikkend van 't lachen rolden ze in de zacht verende bedden en sliepen spoedig de slaap der rechtvaardigen, tot ze gewekt werden door de bediende, die eerbiedig een kop geurige, heuse thee op het elegante tafeltje naast hun bed zette en vroeg of de heren op hun kamer dan wel beneden het ontbijt wensten te gebruiken.

De heren ontbeten beneden, in een ruime, zonnige en vriendelijke serre en deden het weelderig ochtendmaal alle eer aan. Mevrouw kwam zelf mee aanzitten, beproefde met een hoogrode kleur verontschuldigen, betuigde haar spijt, dat de heren de vorige avond zo vermoeid waren geweest, hoopte dat ze wel gerust hadden en ratelde zenuwachtig in een adem door tegen de beleefde, maar gesloten gezichten harer beledigde en niet weinig aanzienlijke gasten. En meneer bleef diskreet onzichtbaar.

Ze vonden een stapel appels en peren om mee te nemen en hun veldflessen waren gevuld met koele Rijnwijn, maar de koelheid van hun buiging bij het afscheid was ijziger. En mevrouw keek hen na, vermoedelijk met tranen in de ogen, ontroostbaar over de geweldige blunder, die ze geslagen had. En de vier schelmen liepen buiten te schateren van het lachen,

beten ongegeneerd in de ongeschildte vruchten en vrolijkten de hele opleiding met het verhaal van hun inkwartiering op.

Al met al een vrolijke anekdote van vaandrig A.M. De Jong, die zijn ongenoegen over het soldatenleven in 1917 wekelijks ventileerde in het links-satirische weekblad *De Notenkraker* onder het pseudoniem Frank van Waes. Deze stukken zijn gebundeld in *Notities van een landstormman* (1918) en later bewerkt tot *Frank van Wezels roemruchte jaren* (1928).

Hoewel zijn auteurschap nooit werd bewezen zorgden zijn kritische stukken ervoor dat de legerleiding De Jong ontsloeg van de officiersopleiding en veroordeelde tot veertien dagen eenzame opsluiting.

Welke Lunteraan wilde De Jong en zijn kameraden onderdak bieden in de badkamer? Het gaat om een 'grote villa, die midden in een prachtig park' met een 'zij-ingang', meerdere badkamers en 'een ruime, zonnige en vriendelijke serre' waar de heren vaandrigs ontbeten. En dan is er nog het twaalfjarige meisje Minnie.

Dannenborgh

Bij een grote villa valt te denken aan de Eekhoorn (Edeseweg), Dannenborgh, Boeckhorst (nu Hugo de Vries Hotel) of aan de andere kant van het dorp aan de De Wormshoef. Van deze villa's had Dannenborgh destijds de grootste tuin, ongeveer een hectare, in de 19e eeuw werd het een 'terrein van vermaak' genoemd. De serre van Dannenborgh was op het noorden gelegen, maar had in de ochtend de zon. Aan de achterkant van het huis was bij de keuken een ingang. Via de grote hal ging men naar boven, waar waarschijnlijk op de eerste verdieping, boven de keuken, een badkamer van 16 m² gelegen was.

Ongetwijfeld zullen er een tuinknecht, huishoudster en huisknecht aanwezig geweest zijn in een villa als Dannenborgh. In 1917 was Dannenborgh in bezit van de vermogende kruidkundige, chemicus, waterkijker,

De Dannenborgh, Dorpsstraat, ca. 1920.

Fotocoll. Gemeentearchief Ede

piskijker en urinoloog Pieter van Bijsterveld (1870-1950) en zijn vrouw Johanna de Neef. Zij hadden een dochter, Johanna, die in oktober 1917 veertien jaar oud was. Dat lijkt dus te kloppen. Maar volgens het bevolkingsregister was Van Bijsterveld bij de aanvang van de Eerste Wereldoorlog met zijn gezin naar Arnhem vertrokken.

Het is natuurlijk niet uitgesloten dat hij met zijn gezin geregeld in Lunteren in zijn villa logeerde. Al was het alleen maar, omdat hun 5 maanden oude dochttertje Dina in Lunteren begraven lag (LU-oud-D-53).

Annechien

In 1917 woonde op Dannenborgh in ieder geval een ander twaalfjarig meisje: Annechien Petersma (1905). Met haar vader Errit Jan Petersma (1867-1960), moeder Harmanna Braak (1874-1956) en haar broertje Jan Pieter (1904) kwam ze begin 1916 naar Lunteren. Bij zijn inschrijving in de burgerlijke stand gaf haar vader kastelein op als beroep. Dus waarschijnlijk was hij de huisknecht waar De Jong van schrijft. Maar helemaal zeker zullen we nooit weten wie probeerde A.M. De Jong alias Frank van Wezel in te kwartieren in de badkamer.

Arno van der Valk

Bronnen

A.M. de Jong, *Notities van een landstormman* (1918).

A.M. De Jong, *Frank van Wezels roemruchte jaren* (1928).

Mels de Jong, *A.M. De Jong, Schrijver. Biografie* (2001).

Ewoud Sanders, 'Loop met je pis naar...', *NRC* 12 augustus 2002

Gemeentearchief Ede (via H. van den Brink):

Not. Arch. Lunteren, inv.nr. 3708, akte 3594.

Oud Archief, inv.nrs. 1828 t/m 1849.

Bouwtekening, 1910 nr. 886.

Reconstructie Bevolkingsregister.

Beeldbank Gemeentearchief Ede, GA15693.

‘Vechtpartijen tot opluistering van de plechtigheid’

Het einde van de Lunterse domineeskermis

Het is 18 december 1895 wanneer burgemeester Van Borssele in zijn werkkamer op het gemeentehuis van Ede een kort briefje schrijft aan de Rijksveldwacht te Arnhem:

“Op zondag den 29 december a.s. wordt het afscheid geprekeet door den predikant Klomp te Lunteren bij welke gelegenheid een grote toeloop van volk wordt verwacht. Ik heb de eer u te verzoeken de versterking der politiemacht met enige rijksveldwachters te willen bevorderen.”

Waarom is er extra politie nodig bij de afscheidsprek van dominee Klomp? Er wordt veel volk in de kerk verwacht, maar zijn daar rijksveldwachters bij nodig om de orde te handhaven?

Omdat de kerkeraad in de maanden na het vertrek van de dominee geen nieuwe predikant kan krijgen, wordt besloten om dominee Klomp, die naar Oud Beierland vertrokken is, terug te beroepen en tot grote vreugde van de kerkeraad en de Lunterse bevolking, neemt hij dat beroep aan.

Burgemeester Op ten Noort, die Van Borssele opgevolgd is, schrijft op dinsdag 27 oktober 1896 het volgende briefje aan de Rijksveldwacht:

“Op zondag 1 november hoopt de nieuwe predikant te Lunteren zijn intrede te houden. Als gewoonlijk wordt van alle kanten zeer veel volk verwacht en de plechtigheid schijnt mede te brengen, dat men buiten de kerk nogal rumoerig is. Ik geef u derhalve in overweging op dien dag de politie te Lunteren met twee rijksveldwachters te versterken.”

Er is dus extra politie nodig omdat het “nogal rumoerig” is buiten de kerk. Maar waarom is men buiten de kerkdeuren zo rumoerig? Maakt men ruzie wie het eerst naar binnen mag bij een dergelijke dienst? Of zijn er soms voor- en tegenstanders van de nieuwe dominee die met elkaar op de vuist gaan?

Wanneer een half jaar later in Ede dominee Bouthoorn bevestigd wordt, schrijft de burgemeester een brief aan de kommandant der brigade marechaussee in Wageningen met de volgende inhoud:

“Op zondag 25 april 1897 zal de nieuwe predikant der Ned. Herv. gemeente te Ede bevestigd worden en des namiddags zijn intrede doen. Waarschijnlijk zal daardoor een grote toeloop van volk plaats vinden en zag ik, met ’t oog op de gebruikelijke vechtpartijen die dan meestal plaats vinden, gaarne dat een paar marechaussees in den namiddag hier aanwezig waren.”

De extra politie bij afscheidspreken en bevestigingen van predikanten is

dus nodig omdat er vechtpartijen plaatsvinden! Maar welke kerkgangers maken er dan buiten de kerkdeuren ruzie met elkaar en waarom?

Drie jaar later verlaat dominee Klomp voor de tweede keer de Ned. Herv. gemeente te Lunteren omdat hij het beroep naar Slijk Ewijk aanneemt. Burgemeester Op ten Noort verzoekt opnieuw om versterking en in een brief aan de Rijksveldwacht te Zwolle schrijft hij:

“Op zondag den 29e October 1899 zal de predikant te Lunteren des namiddags 2 uur afscheid nemen van zijne gemeente. Bij eene dergelijke gelegenheid is veel volk te wachten, in het onderhavige geval ook uit Barneveld en het is niet onmogelijk dat er dan tot opluistering van de plechtigheid, vechtpartijen plaats vinden.”

De vechtpartijen vinden dus plaats om de plechtigheid op te luisteren! De burgemeester moet dit wel ironisch bedoelen. In zijn brief verzoekt hij een rijksveldwachter uit Barneveld te sturen, omdat die beter bekend is met de bewoners uit die plaats. Zouden de Barnevelders er iets mee te maken hebben?

Hoe het afgelopen is op die zondag de 29e oktober lezen we enkele dagen later in de Graafschapsbode:

Te Lunteren hebben ze Domineeskermis gehouden. Een vreemd woord, zal men zeggen; maar zoo heel vreemd is het toch niet als men weet, dat op veel plaatsen der Veluwe, waar de menschen nog al kerksch zijn, van het gaan en komen der dominee's een feestdag wordt gemaakt, waarbij veel jenever wordt gedronken, en dan wordt allicht naar het mes gegrepen. De predikant te Lunteren preekte Zondag zijn afscheidspreek en toen was er bijzonder groote roering. Vechtpartijen van belang en bij eene daarvan werd een jongen van 14 jaar met een mes in den rug gestoken, naar de politie zegt door de long heen.

Uit dit krantenbericht blijkt dat het hier om de beruchte domineeskermis gaat, die gehouden wordt bij de intrede en blijkbaar ook bij het afscheid van dominees.

In de 16e en 17e eeuw bestaat de domineeskermis uit kraampjes waar men van alles verkoopt, er is veel vlagvertoon, vanuit de herbergen klinkt er muziek en in de pastorie wordt voor genodigden en ongenodigden een gastmaal geserveerd van erwten met vlees, rijstebrij met suiker, brood met kaas en wijn en bier worden er geschonken. Of het in Lunteren omstreeks 1900 ook zo toegaat durf ik niet te zeggen. Zeker is dat er veel gedronken wordt en... gevochten.

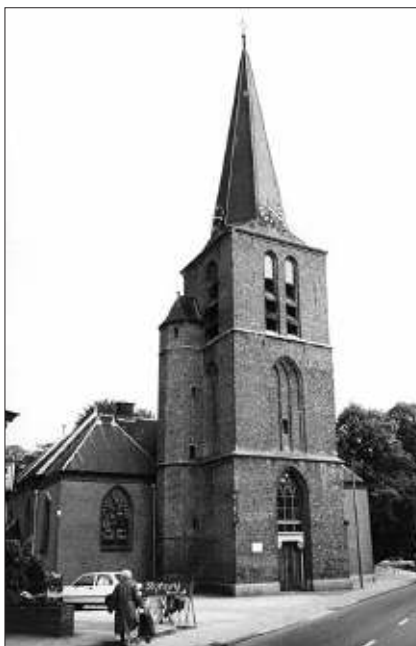
Het loopt dus helemaal uit de hand op die zondag de 29e oktober.

Jongelui uit Barneveld, Ede en Lunteren ontmoeten elkaar en bij de vechtpartijen wordt de 14-jarige Willem Beek in zijn rug gestoken door de uit Barneveld afkomstige Rutger van R. De laatste staat niet zo best bekend en is al meermalen met justitie in aanraking geweest. Hij wordt door de veldwachter in de kraag gevat en proces verbaal wordt opgemaakt. Wat voor straf hij krijgt heb ik niet kunnen achterhalen.

Enkele maanden later, bij de intrede van dominee Lambers, is er weer extra rijksveldwacht op de been, maar van ongeregelde heden op die dag is niets bekend.

Wanneer in 1913 dominee Kuijlman naar Lunteren komt, wil hij geen domineeskermis bij zijn intrede. De Lunterse jeugd is het hier niet mee eens en het gevolg is dat de ruiten van de pastorie worden ingegooid. Die actie zal zeker nog een staartje gehad hebben.

Of er in 1920 bij de komst van dominee Kievit nog domineeskermis is geweest, is niet bekend. We lezen er niets meer over in de annalen van de Oude Kerk.

De Oude Kerk van Lunteren in rustiger tijden.

Fotocoll. Ver. Oud-Lunteren

H. van den Brink

Bronnen:

Gemeentearchief Ede: Oud Archief: Inv.nrs. 727 II, 728, 785, 786, 787, 789, 790

Door Zijn hand..., door Ds. A. van de Beek, blz. 38

De Graafschapsbode, 4 November 1899

Nieuwe Rotterdamsche Courant, 16 September 1928

Gastenboek

11-1-2015 - Mooi museum, interessante tentoonstelling en vaste 'stukken'. Gelukkig geen strak-moderne en elitair-kunstzinnige inrichting, waar warm en gezellig!

B.J. Roorda, Lunteren

2-2015 'Kristal'-ontvanger uit WO II is voor mij erg interessant, zodoende kon men naar de Engelse zender luisteren.

J.M. Dubbeldam

Ken and Aurora Macaulay, Vancouver, Canada

Son of one of the liberators from 1945.

Thank you for showing us through your wonderful museum...

25-7-2015 Leuk om te zien, veel op zo'n beperkte ruimte. En wat is alles mooi geveerd.

26-8-2015 Voor het eerst in Lunteren!

Wat een prachtig museum. Van de expositie (tasjes - tassen) hebben wij genoten. Zo ook van de rest. Veel vriendelijkheid en uitleg van de vrijwilligsters gehad!

Dus... een leerzame en gezellige middag.

Al 54 jaar een Lunteraan, maar nog nooit in het museum geweest.

Vandaag (Oud Luntersedag 2015) werd ik uitgenodigd om binnen te komen en ging daar graag op in. Ik heb ervan genoten!

Hartelijke groet, Willem Klok (van de bakker).

4-9-2015 Anja Schlotman-Bakkenes (Californië)

Wat fijn dat hier de geschiedenis nog doorleeft! Hartelijk dank!

Een gift eruit gelicht

Museum Oud-Lunteren krijgt veel objecten, foto's, documentatie, boeken enz. die heel welkom zijn in onze collecties.

Hoewel de Tweede Wereldoorlog al 70 jaar geleden eindigde, komen er nog regelmatig bijzondere objecten en boeken aan het licht over deze periode.

Van ons lid Richard Haalboom uit Canada kregen we een boekje afkomstig uit Engeland, dat in de jaren 1943 of 1944 gedropt werd samen met andere materialen zoals stenguns.

In dit boekje staan instructies in 5 talen voor de ondergrondse om verschillende illegale dingen te doen in Nederland.

Maatregelen te nemen vóór gebruik.

- (a) Haal een bom uit de doos waarin het verpakt is.
- (b) Haal het vierkante stuk isolatieband, gemerkt met een witte stip, er af waardoor de looden plug bloot komt te liggen (Figuur 83).
- (c) Schroef de looden plug er uit met behulp van een schroevendraaier of een muntstuk.
- (d) Bekijk de kop van de looden plug. Als er een klein gaatje in zit, is de bandenbom niet te gebruiken en men moet het zelfs niet proberen om hem in deze toestand te gebruiken (Figuur 84). Zelfs wanneer de looden plug geen afwijkingen vertoont, moet men er zich altijd van overtuigen dat de slagpin niet uitsteekt in het met schroefdraad voorziene gat, waarin het slagpijpje geschréefd moet worden. De bandenbom uitgebeeld in Figuur 85 is goed.
- (e) Wanneer overtuigd dat de bandenbom goed is, neemt men een SLAG-PIJPJE (No. 44) uit de doos, en schroeft het in het ander vermelde gat voor het slagpijpje en draait het goed met een schroevendraaier of een klein muntstukje (Figuur 86).
- (f) Nadat het slagpijpje is aangebracht, plaatst men weer het vierkante stuk isolatieband, gemerkt met een witte stip.
- (g) De bandenbom is nu geladen en klaar voor gebruik.
- (h) Verwijder niet het isolatieband wat de beide metalen bekertjes samenhoudt, daar het bedoeld is om de bandenbom waterdicht te houden.

Gebruiksaanwijzingen.

Een druk van 45 kilo is nodig om de bandenbom te doen ontploffen.

(i) Bij gebruik tegen voertuigen op de weg.

- (a) Op verharde wegen gebruikt men een aantal bommen, aangebracht op zijn minst $1\frac{1}{2}$ meter van elkaar, voor zoover mogelijk regelmatig in de diepte geplaatst. Zij mogen niet dicht bij elkaar staan dan $1\frac{1}{2}$ meter, daar anders de ontploffingskracht van de een de andere uit hun plaats brengt. De beste manier om ze te verbergen is om ze in gaten in de weg te plaatsen of in een modderplas. In andere gevallen camoufleert men ze met stof of vuil.
- (b) Op losse sintel of zandwegen, begraaft men de bommen juist onder het wegdek. Plaats een steen of een ander hard voorwerp onder elke bom om te verhinderen dat het door het voertuig gewoon in de zachte grond gedrukt wordt zonder af te gaan.
- (c) Altijd plaats de bommen zoodanig dat ze naar alle waarschijnlijkheid zooveel mogelijk voertuigen beschadigen.

Van de heer J. Linde uit Nijkerk kregen we twee boeken, ten eerste het boek “Mussert als ingenieur”, geschreven door Ir. J. Homan van der Heide en verschenen op 11 mei 1944, den vijftigsten verjaardag van Ir. A.A. Mussert, leider der Nationaal-Socialistische beweging der Nederlanden. Hierin worden plannen beschreven, die de infrastructuur van heel Nederland een ander aangezicht zouden hebben gegeven, maar de historische ontwikkelingen hebben dat onmogelijk gemaakt.

Het andere boekje is getiteld Nationaal-socialistische Almanak 1943, dat een praktisch overzicht geeft van alles wat er in en rond de nieuwe volksgemeenschap en haar nationaal-socialistische kern geschiedt.

Een afbeelding uit dit boek, een foto gemaakt in Lunteren:

De N.S.V.O. in het kamp te Lunteren.

Uitnodiging!

De Culturele Kring Lunteren, Vrienden van Het Luntersche Buurtbosch en de Vereniging Oud Lunteren nodigen u uit voor een gezamenlijke lezing op dinsdag 23 februari 2016.

Charlotte Peen vertelt over de archeologie van Lunteren en de West-Veluwezoom.

Charlotte is sinds 2008 gemeentelijk archeoloog bij de gemeente Ede. Daarvoor was zij onder andere werkzaam als stadsarcheoloog in Wageningen. Bij de gemeente is zij verantwoordelijk voor de uitvoering van het erfgoedbeleid, het project Cultuurhistorische Waardenkaart en de coördinatie van archeologisch onderzoek. Namens de gemeente is zij o.a. stuurgroeplid in het project “De Goudsberg, Middelpunt van Nederland”. De omgeving van Lunteren ligt bezaaid met archeologische schatten. Dit heeft te maken met de landschappelijke omgeving die al heel vroeg gunstige condities bood voor menselijke bewoning. Veel archeologische resten liggen nog verborgen in de ondergrond. Toch wordt in Lunteren de laatste jaren flink geïnvesteerd in het leesbaar maken van het prehistorische landschap. Er is een ijzertijdboerderij gebouwd aan de Vijfsprongweg en ook de Germaanse Put wordt aangepakt. Waar baseren we deze reconstructies op? Wat zegt archeologisch onderzoek?

Aan de hand van vondsten belicht Charlotte hoe Lunteren er vroeger uit zag. Ook recent archeologisch onderzoek naar het gebruik van de Celtic fields op de Goudsberg en de resultaten van de opgravingen aan de Poelakker in Lunteren komen aan bod.

Verder komen de laatste twee ijstijden aan de orde met hun gevolgen voor de vormgeving van de Veluwezoom. Het voortstuwende ijs wierp stuwwallen op en voerde allerlei materiaal mee vanuit het hoge noorden, of te wel hier kwamen de eindmorenen terecht.

Plaats: de Rabozaal in het Westhoffhuis, Dorpsstraat 28, 6741 AL Lunteren

- Zaal open: 19.30 uur
- Aanvang lezing: 20.00 uur
- Pauze: +/- 21.00 uur
- Einde lezing: 22.00 uur
- Entreprijs: € 6,- (incl. koffie/thee)
- Bar is open tussen 22.00 uur en 23.00 uur
- Consumpties in de bar voor eigen rekening

**U wordt van harte uitgenodigd voor de
officiële opening van de expositie**

RELIGIE IN LUNTEREN

door de eeuwen heen

**donderdag 22 oktober 2015, aanvang 19.30 uur
in de Oude Kerk te Lunteren (kerk open 19.00 uur)**

- Welkom door Jaap van Ravenswaaij Museum Lunteren
- Inleiding prof. dr. ir. Wim van Leussen
Bijzondere perioden in de kerkgeschiedenis van Lunteren
- Overpeinzingen over “Religie in Lunteren” door twee nauw bij de Veluwe betrokken theologen:
 - Dr. Henk Vreekamp, Veluwe-kenner en publicist van werken over de kerkelijke historie op de Veluwe
 - Ds. Piet Molenaar, geboren en opgegroeid in het buitengebied van Lunteren (Nederwoud)
- Molukse zang en muziek
- Opening expositie “Religie in Lunteren”
door oud-wethouder Breunis van de Weerd, fractievoorzitter in de gemeenteraad van Ede en lid van de Provinciale Staten van Gelderland
- Koffie/thee Partycentrum Floor
- Bezoek aan de expositie in het Museum

Namens de Vereniging Oud Lunteren
Jaap van Ravenswaaij, voorzitter

Lunteren 50 jaar geleden (1965)

Ho-Bo-Tex heropende

Na een flinke uitbreiding heropende de heer H. Thomassen aan de Dorpsstraat in Lunteren maandagmiddag 20 september 1965 zijn houtwinkel en doe-het-zelfzaak Ho-Bo-Tex. Het reeds bestaande interieur werd meteen onderhanden genomen en daardoor ontstond een ruime en moderne winkel, die de knutselaars een enorme sortering artikelen van allerlei aard biedt.

Door de verbouwing kon het vloeroppervlak vrijwel verdubbeld worden en dat was hard nodig. We zeiden al, dat de winkel een enorme sortering biedt en er komen nog steeds nieuwe artikelen bij. Daarvoor werd nu alle plaats ingeruimd.

Lunterse firma Brouwer moest weer verbouwen

Donderdag 7 oktober heeft de firma H. Brouwer onder grote belangstelling de gemoderniseerde en uitgebreide zaak heropend. Lang voor de tweede wereldoorlog begonnen in een kleine huiskamer, waar in wat potten, pannen en gereedschappen werden verkocht, heeft de heer Brouwer zijn zaak herhaaldelijk moeten uitbreiden en moderniseren.

Er waren steeds drie redenen, die hem daartoe dwongen. Ten eerste werd zijn klantenkring steeds groter, in de tweede plaats vermeerderde het aantal artikelen in zijn zaak zodanig, dat hij vrijwel doorlopend met ruimtegebrek te kampen had en in de derde plaats besepte hij heel goed, dat een winkelier steeds bij de tijd moet blijven.

Wat in deze zaak zoal verkocht wordt is niet in een paar woorden te zeggen. Men kan er alles op het gebied van ijzerwaren en gereedschappen kopen, maar ook alle soorten servies- en speelgoed, souvenirs, huishoudelijke apparaten, tuingerei en luxe artikelen.

Met deze laatste verbouwing heeft de winkel op de begane grond een oppervlakte van 150 vierkante meter gekregen. Bovendien is er centrale verwarming in aangebracht. Wat men in deze winkel niet vindt op het gebied van ijzerwaren en gereedschappen treft men zeker aan in het reusachtige magazijn daarachter.

Kunt u in de winkel geen voldoende keus maken in servies- of speelgoed dan hoeft u slechts de mooie hangende trap te beklimmen om op de ver-

dieping alle mogelijke soorten in alle prijzen aan te treffen. Voor wat de grote artikelen betreft, zoals grasmaaimachines, gasfornuizen, wasmachines en dergelijke is er dan nog de aparte showroom aan de straatzijde. Verbouw en inrichting zijn naar eigen ontwerp gemaakt door de volgende Lunterse vaklieden: Gebr. ten Ham (metselwerk); E. van Hall (timmerwerk); H. van de Kaa (schilderwerk); J. Klomp (Electra); Ledoux en Leijenhorst (smidswerk) en H. Mosterd (centrale verwarming).

Het hart van Nederland is her-ontdekt

Nu ontdekt is dat zich midden in de Lunterse bossen het geografisch middelpunt van Nederland bevindt, zal dat vele duizenden buitenlandse toeristen kunnen aantrekken. Afgelopen zaterdag 16 oktober werd door ir B. Wigman, ondervoorzitter van VVV-Lunteren op de Lindeboomsberg verteld waarom alle gasten waren uitgenodigd: de wethouder Welgraven en Jansen, vele raadsleden, verscheidene toerfietsers van naam. De heer Hulsman en dr Fuchs waren er namens de stichting 'Fiets!', die - hoe kan het anders - metterdaad wilde tonen hoe heerlijk men in de omgeving van Lunteren kan fietsen.

Voorop reed de onvermoeibare boerenblaaskapel, de Lunterse Plaggemeijers, gezeten op een open wagen. Daarna kwamen de fietsende notabelen en andere genodigden, achterop reed ten overvloede nog een reclamewagen die ook al opwekkende muziek liet horen. Boven op de berg

De heer J. Vet onthult de steen.

Fotocoll. Gemeentearchief Ede

waren ook aangekomen Amsterdamse employé's van reisbureaux die met twee bussen een excursie maakten en nu ook wel eens wilden weten waar zich het middelpunt van het land bevindt. Verder waren er cameralieden van de N.T.S. en verscheidene fotografen. Deze hadden het weer mee, want in de verte waren Barneveld en Amersfoort duidelijk zichtbaar. Zo klaar was het uitzicht.

Op verzoek van de heer Wigman onthulde vervolgens de heer J. Vet, directeur van de Gelderse VVV, de steen. "U

hebt Nederland een hart gegeven”, voegde de heer Vet ir Wigman toe. De boerenblazers speelden nog een vrolijk deuntje en daarna werden de fietsen weer bestegen; terug naar hotel De Veluwe ging het grote gezelschap.

Bijzonder huwelijksfeest

In Lunteren wordt donderdag 25 november, een wel bijzonder huwelijksfeest gevierd. Dan zijn namelijk de heer G. Heiwegen (79) en mevrouw E. H. Heiwegen-Bos (80) zestig jaar getrouwd. Zowel de bruid als de bruidegom, die op 't ogenblik op Oranjestraat 12 wonen, werden in Lunteren geboren en daar zijn ze ook vrijwel steeds gebleven.

Al jong ging de heer Heiwegen als arbeider bij landbouwers of op landgoederen werken, toen nog voor zo'n 95 cent per week! Gelukkig werd dat later wat beter. In 1916 kocht hij in de buurt van de Vijfsprong een bunder of drie grond met de hut van Hent uut 't Zaand er op. Die Hent uut 't Zaand was destijds een bekende figuur in Lunteren, maar alleen de wat oudere ingezetenen zullen dat nog weten.

Later kocht hij ergens een klein boerderijtje en omdat hij van trekken hield verwisselde hij dat nog al vaak voor een ander. Hij kon er wat vee houden, maar de kost moest hij toch als arbeider blijven verdienen. In 1933 ruilde hij zijn huis aan de Veenderweg in Ede voor een boerderijtje aan de Vaarkampseweg.

Familie Heiwegen aan de Vaarkampseweg eind jaren '30.

Fotocoll. Ver. Oud-Lunteren

Sinds 1961 wonen de heer en mevrouw Heiwegen bij hun zoon Willem aan de Oranjestraat in. Hun gezondheidstoestand, die nu overigens weer alleszins redelijk is, maakte verzorging nodig en die vonden ze daar zoals ze zich geen betere kunnen wensen. Het diamanten echtpaar schonk het leven aan zes kinderen, waarvan nog vier - allen zoons - in leven zijn. Er zijn tien kleinkinderen en elf achterkleinkinderen.

Nieuwe leden van de Vereniging Oud-Lunteren

In 2015 hebben we een groot aantal nieuwe leden mogen verwelkomen.

Zij kunnen nu ook profiteren van de voordelen die een lidmaatschap heeft, zoals: gratis toegang tot het museum en korting bij de aankoop van een aantal boeken. Maar het is natuurlijk ook fijn om het mooiste museum van Lunteren te ondersteunen.

Helaas zijn ook een aantal lidmaatschappen beëindigd, soms door verhuizing maar meestal door overlijden. De aanwas van nieuwe leden overtreft dit aantal ruimschoots, zodat we een gestadige groei van het aantal leden kunnen vaststellen.

We zijn gegroeid naar 800 leden en zijn op weg naar de 1000. Steun ons en wordt lid!

U kunt ook vrijwilliger worden, actief lid van de vereniging. Op dit moment zoeken we mensen die:

- in het bestuur willen plaatsnemen
- in de expositiecommissie willen meewerken
- die suppoost willen worden

Een combinatie is ook mogelijk. Het werken voor onze Vereniging/museum is in het belang van ons dorp en biedt een goede, leerzame en interessante ‘werkkring’ voor hen die niet stil willen zitten.

Gesloopt: Dorpsstraat 48-50

In het centrum van ons dorp gaat een grote verandering plaatsvinden. De oude winkels van Bloemenatelier Martin van Zanten en de AH zijn inmiddels gesloopt. Het pand waar café 't Klompje en grillroom-pizzeria Cleopatra gevestigd waren zal binnenkort tegen de vlakte gaan; allemaal ten behoeve van de bouw van de nieuwe Albert Heijn. In deze eerste aflevering een kort overzicht van de geschiedenis van Dorpsstraat 48-50.

Gebouwd in 1907

In de tweede helft van de 19e eeuw stond op deze plek een oud huis uit 1850 dat eigendom van de familie Verschuur was. In 1901 werd het verkocht aan Gerrit van den Berg voor de somma van 1500 gulden. Nadat Van den Berg het pand enkele jaren aan de koperslager Piet van Stuijvenberg verhuurd had, werd het in 1907 gesloopt en werd een geheel nieuw winkelpand gebouwd. De eerste steen werd gelegd door het 11-jarig zoontje van Van den Berg: Brand genaamd.

Koetsier op “De Keijenberg”

Gerrit was in 1863 geboren in Bennekom als zoon van Brand van den Berg en Willempje van Beek. Toen hij volwassen werd kreeg hij werk als koetsier op het buitengoed “De Keijenberg”, eigendom van de familie Schimmelpenninck, waar hij de dienstbode Grietje Velthuis leerde kennen. Nadat hij in 1895 te Hasselt, waar Grietje vandaan kwam, in het huwelijk was getreden, verhuisde het echtpaar naar Lunteren, waar Gerrit het kleine kroegje aan de Dorpsstraat van Paul Groeneveld overnam¹⁾. Dit werk beviel Gerrit goed en de tapperij liep uitstekend. Maar omdat Gerrit de gewoonte had om bij iedere borrel die hij voor zijn klanten inschonk, zelf ook een halfje te nemen, kwam hij tot de conclusie dat hij misschien toch ander werk moest gaan doen. Daarom werd er een punt achter het beroep van tapper gezet.

In 1907 verhuisden Gerrit en Grietje naar het nieuwe pand aan de overkant, waar ze twee winkels begonnen: een boekwinkel waar ook ansichtkaarten en souvenirs verkocht werden. Veel prentbriefkaarten werden door Gerrit zelf uitgegeven. In de andere zaak gingen hoeden, petten en sokken over de toonbank. Beide winkels werden gerund door Grietje en later ook door oudste dochter Thijsje. Terwijl de beide vrouwen in de winkels stonden, werkte Gerrit in de grote groentetuin achter het huis. Aan de

¹⁾ Zie Bij de Amse Pomp april 2007

Dochter Thijsje van den Berg voor de winkel.

Fotocoll. G. van den Berg

overkant had hij achter Hotel De Veluwe ook nog een stukje grond op de “Domineeskamp” waar hij onder andere kapucijners en bruine bonen verbouwde. In een schuur achter de winkel had Gerrit een koe, drie varkens en wat kippen. Als koetsier reed Gerrit begrafenissen en trouwerijen voor Floor en hij vervoerde ook wel eens gasten van de heer Rutgers van Hotel De Veluwe.

De vijf kinderen van Gerrit en Grietje

Uit het huwelijk van Gerrit en Grietje werden vijf kinderen geboren: Brand (1896), Thijsje (1897), Willempje (1899), Jan Cornelis (1903) en Gerrit (1906).

Brand had in de eerste wereldoorlog bij het korps infanterie op de fiets gediend, waar hij geleerd had rijwielen te repareren. Nadat hij knecht was geweest bij fietsenmaker Bos aan de Grotestraat in Ede, begon Brand voor zichzelf. Hij trouwde met de kleuteronderwijzeres Maria (Marie) Paling uit Wageningen en begon in 1928 een zaak aan de Stationsstraat te Lunteren. Vanwege zijn kwaliteiten als fietsenmaker werd hij ook wel spottend “Brand Pruts” genoemd.

Thijsje stond bij haar moeder in de winkel, totdat ze op de ijsbaan de boerenzoon Wouter van Maanen leerde kennen. In 1929 traden ze in het huwelijk en begonnen aan de Barneveldseweg een meelhandel met een klein kruidenierswinkeltje. Terwijl Wouter met de transportfiets zakken naar zijn klanten rondbracht, stond Thijsje achter de toonbank. Vandaag de dag is daar nog steeds een supermarkt.

Dochter Willempje (Willy) leed aan een hartkwaal en overleed op slechts 8-jarige leeftijd. Ze werd begraven op het Oude Kerkhof.

Zoon Jan Cornelis verhuisde in 1924 naar Dalfsen waar hij enkele winkels in manufacturen stichtte.

Jongste zoon Gerrit trouwde in 1938 met Gerritje Antonia Sophia (Fie) Schoonderbeek. In dat jaar besloten Gerrit en Grietje de zaak aan het jonge echtpaar over te doen. De boekwinkel, waarmee het steeds slechter ging, was inmiddels vervangen door een zaak in manufacturen.

Gevorderd door de landwacht

Bij het uitbreken van de oorlog werden alle lakenstoffen uit de winkel afgestaan aan het Rode Kruis, die het materiaal hard nodig had. Op de bovenverdieping, waar kamers verhuurd werden, huisde in de oorlog een Duits gezin. Toen er eens een jood om onderdak vroeg moest die dan ook, vanwege die Duitse familie, teleurgesteld worden. Hij werd doorverwezen naar dokter Gerritzen, die contacten met de ondergrondse had.

Van links naar rechts: Marie van den Berg-Paling, Grietje van den Berg-Velthuis, Gerrit van den Berg en Fie van den Berg-Schoonderbeek.

Fotocoll. G. van den Berg

Midden jaren tachtig vestigt Bloemenatelier Martin van Zanten zich in het pand.

Fotocoll. Gemeentearchief Ede

In september 1944 werd het huis gevorderd door landwachters. Toen één van hen, samen met vader Gerrit op de schuurzolder rondkeek, waar bruine bonen hingen en chalotten lagen te drogen, bromde Gerrit tegen de landwachter: “Je ga niet met je lompe poten op m’n chalotten staan!”

De familie Van den Berg moest van de landwachters onmiddellijk vertrekken. Gerrit Junior dook onder omdat hij door de Duitsers gezocht werd. Ze verdachten hem namelijk vanwege vermoedelijke ondergrondse activiteiten.

Toen Van den Berg Senior bij de bevrijding terugkeerde trof hij een grote ravage aan. Het complete huis was leeggeroofd en enorm smerig. Het electrisch fornuis, dat verdwenen was, werd in een villa aan het eind van de Berkhofweg teruggevonden. Gerrit nam het onmiddellijk weer mee naar huis. Na de bevrijding waren er nog maandenlang Canadezen ingekwartierd.

Faillissement en verkoop

Een jaar na de oorlog overleed Grietje op 82-jarige leeftijd. In die tijd begonnen Gerrit en Fie de inkoop voor de winkel samen te doen met Gerrits broer Jan uit Dalfsen. Deze samenwerking bleek geen succes en na enkele jaren ging de zaak, alhoewel het om een relatief klein bedrag ging, toch failliet. Bij de Gemeentelijke werkvoorziening vond Gerrit werk in een kruidentuin op de Ginkel; hij werkte daar onder de Lunterse tuinman en opzichter Cornelis van Koutrik.

Na het faillissement werd de winkel in september 1952 verkocht aan de electricien Jo Klomp. Gerrit en Fie verhuisden, nadat ze tijdelijk op “De Wormshoef” gewoond hadden, met hun kinderen naar Ede. Vader Gerrit ging bij zoon Brand in de Stationsstraat wonen en verhuisde enkele jaren later naar zoon Gerrit die inmiddels een huis aan de Zonneoordlaan had. Daar overleed hij op 23 juni 1958 op de hoge leeftijd van 95 jaar.

Radio's, meubelen en bloemen

Jo Klomp verkocht in de winkel elektrische artikelen zoals radio's, televisies, platenspelers en wasmachines. Hij was in 1940 aan de Spoorstraat 23 begonnen met een elektrotechnisch bedrijfje en verhuisde na zijn huwelijk in 1944 naar Oranjestraat 30.

In het begin van de jaren '80 werd de winkel van “Radio Klomp” gesloten en vestigde Woninginrichting Uenk zich in het pand. In die tijd werd de schuur achter het huis gesloopt ten behoeve van de uitbreiding van de naastgelegen supermarkt.

Vanaf het midden van de jaren tachtig tot 2007 was Bloemenatelier

Martin van Zanten in het pand gevestigd. Dat Van Zanten een vakman was bleek wel uit het feit dat hij ook gevraagd werd om de aankleding met bloemstukken te verzorgen voor het tv-programma Vrouwzijn.

Nadat het pand in 2007 verkocht was aan de naastgelegen Albert Heijn stond het sinds die tijd leeg. In 2013 werd er nog een keer een brandweeroefening gehouden.

Na 108 jaar is nu eindelijk het doek gevallen voor dit toch karakteristieke pand in dit gedeelte van de Dorpsstraat.

H. van den Brink

Bronnen:

Gemeentearchief Ede: Not. Arch. Lunteren, Inv.nr. 5723, akte 107 en 121

Kadastraal archief: Art. 1232, 1916, 2600, 4637, 7813

Oud Archief, inv.nr. 1828 t/m 1849, 2310

Bouwtekeningen: 1907 nr. 545; 1981 nr. 218; 1984 nr. 218/81

Reconstructie bevolkingsregister

Kranten: Edese Courant 12 nov. 1965; Lunters Nieuwsblad 4 aug. 1981 en 6 april 1988; Ede Stad 21 febr. 2007; Lunterse Krant 12 okt. 2013

Internet: www.janssenelektra.nl/historie/

Met dank aan G. van den Berg, Ede

Wouter Jongbloed (19 juli 1922 - 6 december 1984)

Wouter Jongbloed wordt op 19 juli 1922 geboren te Dalem, gemeente Vuren (bij Gorinchem). Zijn vader is Pouw Jongbloed, smid te Dalem, zijn moeder Neeltje Lagerweij. Wouter is het oudste kind, hij zal nog vier broers en een zuster krijgen.

In 1930 verhuist het gezin naar Pannerden, waar Pouw een betrekking als baas van de werkplaats op de steenfabriek aanvaardt. Hij is daar blij mee, want eigen baas zijn, vooral de zakelijke kant daarvan, vindt hij niet aantrekkelijk. Omdat Neeltje het leven op de geïsoleerd liggende steenfabriek maar niets vindt en (misschien wel daardoor) heimwee naar Lunteren krijgt, besluiten zij een huis annex winkel en smederij te bouwen in Lunteren. In 1932 begint Pouw als zesde smid in het dorp Lunteren. Hij is toch weer eigen baas, hierin krachtig terzijde gestaan door Neeltje.

Dorpsstraat 168 Lunteren.

Wouter gaat uiteraard gewoon naar de lagere school en daarna van 1934 tot en met 1938 naar de Christelijke School voor MULO in Barneveld. Een prachtig diploma bewijst dat hij deze opleiding met succes heeft afgerond.

Hoewel Wouter zelf misschien graag had doorgeleerd, moet hij in de smederij komen werken. Pouw kan het werk niet alleen aan en een knecht nemen, is te duur. Dat betekent niet dat Wouter niet verder aan zijn ontwikkeling werkt, integendeel. Ondanks het feit dat op 10 mei 1940 de oorlog uitbreekt, volgt hij een grote hoeveelheid cursussen, met name op het gebied van vaktekenen en machinebankwerken. Hij rondt ze allemaal met succes af, soms zelfs met lof, getuige de grote hoeveelheid diploma's en getuig-schriften.

Om zich verder in het vak van machinebankwerker te bekwamen, gaat

MULO-diploma van Wouter.

Wouter op 12 januari 1942 werken bij de Algemene Kunstzijde Unie (AKU) te Arnhem. Dit is ook een manier om onder de tewerkstelling in Duitsland of bij de Organisation Todt uit te komen. De Organisation Todt (O.T.) was een Nazi-organisatie die dwangarbeiders en krijgsgevangenen liet werken aan militaire bouwwerken zoals bunkers en loopgraven. Ook het feit dat het werk in de smederij minder wordt door de oorlogsomstandigheden zal een rol gespeeld hebben. Na de oorlog ontvangt Wouter een getuigschrift dat vermeldt dat hij van 12 januari 1942 tot en met 1 juni 1945 zijn werk naar tevredenheid verricht heeft. We zullen nog zien dat hier officieel gelogen wordt.

Op 17 september 1944 begint de operatie Market-Garden. De geallieerden proberen onder andere de Rijnbrug bij Arnhem te veroveren. Dit mislukt en een van de gevolgen is dat een groot aantal geallieerde soldaten afgesneden raakt van de eigen troepen en vastzit op de Veluwe. Het Nederlandse verzet spant zich in om deze soldaten onderdak te geven en over de Rijn naar het bevrijde zuiden te brengen. Deze operatie staat bekend onder de codenaam Pegasus. De naam is afgeleid van het symbool dat de Britse paratroopers op hun mouw dragen: een afbeelding van het gevleugelde paard Pegasus. Wouter is daar, misschien door contacten bij de AKU, nauw bij betrokken. Hij neemt wapendroppings in ontvangst en helpt bij het overbrengen van geallieerde soldaten. Het laten onderduiken van zoveel mensen is een enorme operatie. Alleen al het probleem met de distributie (hoe komen ze aan eten?) is enorm. Ook het zoeken van onderdak voor mensen die geen woord Nederlands spreken is een zware klus. Af en toe wordt er een overtocht georganiseerd. Dit kan alleen maar als het pikdonker is, dus zwaar bewolkt en geen volle maan. Er worden groepjes van ongeveer twintig man gemaakt die langs een van te voren gespannen wit lint door een beboste omgeving naar de rivieroever moeten lopen. Dit gaat vaak mis: het lint breekt, de Duitsers komen erachter of de boten van de geallieerden aan de overkant komen niet of te laat. Toch slaan de verzetsmensen van Pegasus erin op deze manier honderden geallieerde soldaten naar het zuiden te krijgen.

In oktober 1944 doen de Duitsers een inval in het huis van Pouw en Neeltje, Dorpsstraat 168. Helemaal onverwacht komt dit niet. De goede fiets die de familie nog bezit, ligt gedemonteerd onder het matras van Rijk. Hij ligt met hersenvliesontsteking (besmettelijk!) op bed en de Duitsers laten hem met rust. Truida loopt met een mandje eieren waaronder een pistool verborgen is het huis uit. Een Duitser vraagt aan Neeltje of ze Zwiebel voor hem heeft. Zij spreekt geen woord Duits en kan bij zwiebelen niets anders verzinnen dan een kurkentrekker. Die krijgt de

Duitser dan ook en hij verlaat verbaasd de keuken.

Op 3 november 1944 gaat het alsnog gruwelijk mis. De SD (Sicherheitsdienst, geheime politie) arresteert Pouw Sr., Wouter en Rijk. Hun activiteiten voor de illegaliteit zijn verraden. Ze worden meegenomen naar De Wormshoef, het hoofdkwartier van de SD in Lunteren. Pouw en Rijk komen na twee dagen vrij, Wouter wordt vastgehouden en verder verhoord en mishandeld. Hierna heeft hij een kunstgebit nodig.

Op 6 november wordt hij overgebracht naar Woudoord in Velp, een noodgevangenis van de SD. Hij komt daar in cel 2. De meeste gevangenen die hier vastzitten, overleven de oorlog niet. Ze worden gefusilleerd. Waarom Wouter

gespaard wordt, is niet bekend. Via de Koepelgevangenis in Arnhem en de noodgevangenis in de Rotterdamsche Bank in Velp, wordt hij op 7 december ontslagen uit gevangenschap.

Hij wordt met een zestal anderen uit de Rotterdamsche Bank gehuisvest in School XVII in Arnhem en moet van daaruit gaan werken voor de O.T. Hij geeft aan timmerman te zijn, om niet te hoeven graven. Gerrit Amsing uit Putten (Gld.) doet hetzelfde. Ze moeten timmerwerkzaamheden verrichten, graafgereedschap slijpen en sleden maken.

Als de Duitse bewaking op 27 februari 1945 drukker is met de jenever dan met het toezicht op de gevangenen, zien Wouter en Gerrit kans om een Marschbefehl en een Bescheinigung te stelen uit het kantoor van de Duitsers. Ze vullen de formulieren in op een typemachine, zetten er de nodige stempels op en verdwijnen op twee vouwfietsen van de Engelse para's die de Duitsers als oorlogsbuit in hun kantoor hadden staan. Wouter gaat uiteraard niet naar huis, maar duikt onder, ergens tussen Barneveld en Nijkerk, niet te ver van huis. Hier komt hij in dienst van de Binnenlandse Strijdkrachten. Hij blijft dus actief in het verzet.

(Wordt vervolgd)

Wouter Jongbloed.

Onderzoek en verhaal door **Pouw Jongbloed Wzn**
Bewerkt door **Henk Jongbloed**

**“BOUWEN, VERBOUWEN EN HET
VERZORGEN VAN ONDERHOUD IS ONS VAK”**

Kauwenhoven 23, 6741 PW Lunteren | 0318 - 461 221 | info@bouwbedrijfswolswinkel.nl | www.bouwbedrijfswolswinkel.nl

@@

Vereniging Oud-Lunteren gaat met zijn tijd mee!

Heeft u uw e-mailadres nog niet opgegeven en wilt u van onze vereniging digitale nieuwsberichten ontvangen?

Stuur dan een mail naar museum@oudlunteren.nl
Wij slaan uw email-adres op in een speciale groep “Leden”.
Dan kunnen we u nieuws, zoals uitnodigen voor exposities, toesturen.
Omdat ons blad “Bij de Amse Pomp” maar eens per halfjaar uitkomt en er tussentijds ook wel eens iets te melden is, kunnen we u dat toezenden, zonder dat er veel kosten gemaakt hoeven te worden om een papieren bericht te sturen.
Wij zien uw mail met belangstelling tegemoet!

@@

Vliem

schildersbedrijf

SINDS 1919

**Al meer dan 95 jaar
verfraaien en beschermen we
uw woning of bedrijfspand**

**kleuradvies
schilderwerk
kwaliteit
glas & beglazing
behang & wandafwerking
planmatig onderhoud
houtrotherstel**

Kruisbeekweg 22 - 6741 NG Lunteren
Tel. 0318-482287 www.schildersbedrijfqliem.nl